

**Noslēguma ziņojums
par praktiskajām darbnīcām
„Romu ģimeņu sociālās situācijas uzlabošana vietējā līmenī”
Latvijas reģionos**

Rīgā, 2017.gada 16.maijā

Ievads

Noslēguma ziņojums atspoguļo darbu un tā rezultātus praktisko darbnīcu (turpmāk tekstā – darbnīcas) sagatavošanā (programmas izstrāde, metodika) un norisē no 2017. gada februāra sākuma līdz 2017.gada 16.maijam. Darbnīcas ir aktivitāte projekta „Latvijas romu platforma I: dialogs, sadarbība un iesaistīšana” (turpmāk – projekts) ietvaros, kuru īsteno Kultūras ministrija Eiropas Savienības programmas „Tiesības, vienlīdzība un pilsonība 2014 – 2020” ietvaros.

Latvijas romu platforma ir aktivitāšu kopums, lai uzlabotu visu romu integrācijas procesā iesaistīto pušu sadarbību, komunikāciju, pieredzes apmaiņu un informētību. Praktiskās darbnīcas Latvijas reģionos „Romu ģimeņu sociālās situācijas uzlabošana vietējā līmenī” bija iecerētas ar mērķi uzlabot pašvaldību speciālistu zināšanas par romu integrācijas jautājumiem, veicināt romu pārstāvju piekļuvi sociālajiem pakalpojumiem, pabalstiem un atbalsta pasākumiem, ko nodrošina pašvaldības; kā arī informēt darbnīcas dalībniekus par pieejamajām nacionālajām un ES struktūrfondu atbalsta aktivitātēm, kurās romi ir viena no mērķa auditorijas.

Vadot četru reģionālo darbnīcu norisi, radās pārliecība, ka mērķis ir sasniegts, pateicoties Latvijas pašvaldību darbinieku, sociālo dienestu, Nadarbinatības Valsts aģentūras (turpmāk – NVA) filiāļu un izglītības iestāžu darbinieku aktīvai līdzdalībai, atsaucībai un patiesam atklātam, reizēm asam dialogam ar klātesošiem, ko vēl efektīvāku padarīja projekta ārējās ekspertes Danas Didžus un projekta asistenta Kaspara Arhipova dalība diskusijās.

Pirmā darbnīca noritēja **2017. gada 17. februārī Valmierā**, klātesot pašvaldības, NVA filiāles, Valmieras un Rūjienas sociālā dienesta, vairāku Valmieras novada izglītības iestāžu darbiniekiem, Valmieras un Rūjienas romu kopienas pārstāvjiem. Kaut arī tās laikā darbnīcas metodika tika pārbaudīta praksē, tā izrādījās efektīva no dalībnieku iesaistes viedokļa: galvenais – notika brīva un atklāta romu pārstāvju viedokļa paušana dialogā ar izglītības iestāžu, NVA un sociālā dienesta darbiniekiem. Pretēji plānotajam riskam – ka pašvaldību darbinieku un romu kopienas cilvēku starpā izveidosies “barjera” ar skaidri iezīmētām “”mēs” un “”jūs” grupu robežām, pateicoties gan Valmieras romu mediatoras Vijas Korenovskas aktivitātei, gan projekta vadītāja komentāriem, gan atbalstošai attieksmei pret romu kopienām, ko pauda izglītības iestādes un sociālā dienesta pārstāves, izveidojās

lietišķa, un par sirsnīga saruna ar skaidru pašvaldības darbinieku vēlmi palīdzēt un atbalstīt vietējos romus.

Otrā darbnīca notika **Jelgavā, 2017.gada 14. martā**. Tās norisē aktīvi iesaistījās gan Jelgavas, gan Tukuma, gan Jūrmalas pašvaldību, īpaši sociālo dienestu vai sociālās jomas NVO darbinieki, kas izcēlās ar īpašu kultūrsensitīvu pieeju romu problēmu risinājumiem, atskaitot Dobeles pārstāvja aizspriedumaino viedokli. Mazāk bija izglītības jomas pārstāvju, līdz ar to diskusija par resursiem priekšlaicīgi mācības pametušiem romiem neizvērās tik produktīva. Diskursīvi vairākkārt radās "mēs" un "jūs" grupu pretnostatījuma situācija, klātesošajiem romiem pieprasot viņu smagā sociālās situācijas izpratni, arī šajā jomā dodot ieguldījumu vietējās NVA filiāles pārstāvei. Diskusiju netieši virzīja un produktīvu darīja jelgavnieces, projekta dalībnieces Danas Didžus aktivitāte un savā ziņā mediatores lomas izpilde starp pašvaldību darbiniekiem un vietējiem romiem.

Trešā darbnīca notika **2017.gada 19.aprīlī Daugavpilī**, un pulcēja pārstāvjus no Daugavpils, Maltas, Krāslavas, Viļakas un Ilūkstes. No romu organizācijām aktīvi piedalījās „Nēvo Drom D” (Daugavpils) un biedrības “Māro” (Viļaka) pārstāvji. Daugavpils darbnīca izcēlās ar iespēju vērot un izvērtēt atšķirīgu attiecību modeli starp romu pārstāvjiem un klātesošajiem pašvaldību dienestu darbiniekiem – uz solidaritāti un saliedētības balstītas vietējās kopienas dzīves veidā, un pagaidām ir izmantots kā attiecību kultūras modelis Latgales stratēģijā 2035 un Latgales plānošanas reģiona attīstības programmā 2011.-2017.gadam. Vairāk nekā citās darbnīcās skarti iekļaujošas izglītības jautājumi un kultūrsensitīva sociālā darba prakse, prezentēti labie piemēri.

Pēdējā darbnīca notika **Ventspilī, 2017. gada 16. maijā**, un izcēlās ar vislielāko dalībnieku ieinteresētību, romu aktivitāti, un karstām diskusijām starp romu kopienas un pašvaldību dienestu darbiniekiem. Šajā darbnīcā bija arī visvairāk pārstāvēti Ventspils, Talsu un Sabiles NVO un jaunatnes darbinieki (biedrība „Skola visiem”, nodibinājums Daudzfunkcionālais centrs ģimenei, jaunatnei un sabiedrībai „Spēkuguns”, Ventspils Kristīgais bērnu un jauniešu dienas centrs „Timotejs” un „Ventspils Jauniešu māja”). Šīs darbnīcas laikā uz vietas dialogā starp pašvaldību un romu pārstāvjiem tika meklēti risinājumi konkrētām romu izglītības, nodarbinātības un mājokļa problēmām. Saturiski darbnīcas norisē izcēlās ar emigrācijas faktoru un mājokļa problēmu uzsvāriem.

Romu ģimeņu sociālās situācijas raksturojums Valmierā, Jelgavā, Daugavpilī un Ventspilī

Darbnīcu pirmo daļu veidoja diskusija – vietējo romu vajadzību novērtējums, apmēram stundas garumā. Tās uzdevums bija identificēt konkrētās pilsētas un arī citu tuvējo pilsētu, plānošanas reģiona mēroga problēmu spektru, līdzās apzinot arī vietēja līmeņa resursus, kas var pārvērsties labajā praksē un minēto problēmu risinājumos.

Sociālie pētījumi izceļ romus kā nabadzības riskam pakļautu iedzīvotāju grupu, kura darba tirgū tiek diskriminēta un kuras nodarbinātības iespējas nav vienlīdzīgas ar citu tautību iedzīvotājiem izteikti zemās izglītības un sociāli ekonomiskā stāvokļa dēļ.¹ Šo romu stāvokli nosaka zemais izglītības līmenis (tikai 34% romu ieguvuši pamatzglītību un 17,2 % – par pamatzglītību augstāku izglītību). Romu vidū strādājošo skaits ir trīs reizes mazāks nekā vidēji Latvijas sabiedrībā un romu-bezdarbnieku grupā izteikti dominē ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars.

67,4% visu NVA reģistrēto romu tautības bezdarbnieku izglītības līmenis ir zemāks par valstī noteikto obligāto pamatzglītību (salīdzinājumam vidēji valstī tādu ir tikai 2.7%), no kuriem apmēram 20% nav lasīt un rakstīt prasmju. Nepabeigta pamata izglītība automātiski izslēdz romus no legālās nodarbinātības iespējām un biežāk šādiem cilvēkiem ir trūcīgā vai maznodrošinātā statuss.²

Valmieras darbnīcā iezīmējās augstāk raksturotās tipiskās romu nelabvēlīgās sociālās situācijas vietējs raksturojums: vietējo romu ģimeņu nabadzība, no kuras izrauties neļauj zemais izglītības līmenis un, kas traucē atrast darbu. Citāts zemāk atspoguļo dialogu starp NVA filiāles vadītāju un vietējo romu mediatori, abām nonākot pie kopsaucēja.

„Bezdarbs nav daudziem reģistrēts, reģistrētie bezdarbnieki saņem pakalpojumus, palīdz mediatori. Ir veiksmes stāsti. Nepieciešams motivēt romus izglītoties, tas ir arī mediatoru darbības lauks.”

Izglītības iestādes direktore puda viedokli, ka Vidzemē skolas labprāt reģistrē romu tautības skolēnus, arī pirmsskolas izglītības iestādes (turpmāk tekstā – PII) to dara. Dalībnieces konstatēja, ka mediatori veido labu tiltu starp ģimeni un izglītības iestādi. Savukārt, pazūd romu atbalsta pēctecība no PII uz skolu, ja skolā nav skolotāju palīgu/mentor un romu mediatoru sadarbības. Visas izglītības dalībnieces atzina, ka romu vecāki interesējas par bērnu izglītību.

Kādas skolas direktore atzina, ka romu skolēniem nokļūt skolā traucē sabiedriskā transporta kursēšanas ierobežojumi un vecāku nespēja samaksāt par autobusa biļetēm:

„Būtu vajadzīgi transporta pabalsti – apmaksāts transports nokļūšanai izglītības iestādē - skolēniem.”

Jautāti par sociālo pedagogu un skolu psihologu sniegto atbalstu romu tautības skolēniem, dalībnieki vienojās, ka vislabākā kombinācija ir iejūtīgs palīdzošais profesionālis un romu tautības mediators, kas strādā komandā.

¹ Pētījums „Romi Latvijā”, Latvijas Fakti, 2015, pieejams: https://issuu.com/sif2015/docs/petijums_romi_lavija

² Pētījums „Romi Latvijā”, Latvijas Fakti, 2015; Sabiedrības saliedētības politikas ekspertu grupas ziņojums, 2016. , pieejams: http://www.president.lv/images/modules/items/PDF/Sab_saliedetiba_Zinojums_nov2016.pdf

Sociālo darbinieku pieredze, īpaši veiksmes stāsti, sniedzot sociālos pakalpojumus romu tautības klientiem, ir konstatēti Rūjienas novadā: sociālo darbinieci vispirms uzteica klātesošie Rūjienas romi, kuriem viņa palīdzējusi gan ar sociālo pabalstu nokārtošanu, gan darba un mājokļa meklējumos. Laba sadarbība, komanda, kuru veido sociālo un izglītības pakalpojumu sniedzēji.

Visnelabvēlīgākā romu sociālās situācijas raksturojuma daļa ir saskatāma ar nodarbinātību. Kaut gan klāt bija jauns roms, kurš iekārtojies darbā pašvaldībā, viņa stāsts ir drīzāk izņēmums: klātesošie vairākkārt minēja diskriminācijas gadījumus, pretendējot uz vakancēm, darba devēju, arī mājokļa izīrētāju aizspriedumus un noraidījumu romu tautības cilvēkiem.

Valmierā, kā arī citās darbnīcu norises vietās, nebija iespējams iegūt precīzu statistiku par vietējo romu nodarbinātību profesiju/amatu griezumā: jautājot kādus darbus Valmierā strādā romu tautības cilvēki? Vai šāda statistika ir pieejama pašvaldībā? atbilde netika saņemta. Datu vākšana pašvaldības mērogā palīdzētu precizēt situāciju, kā arī izstrādāt efektīvus risinājumus.

Labā prakse Vidzemes pašvaldībās Valmierā un Rūjienā ir attiecībā uz medicīnas un sociālo darbinieku apiešanos un saziņu ar romu tautības cilvēkiem. Pēc vietējas romu mediatores teiktā sociālie darbinieki un sociālie rehabilitētāji *labi skaidro, palīdz, izprot* klientus. Vietējie romi atzina, ka tie pakalpojumi, kas ir pieejami, arī NVA filiāles sniegtie, ir pietiekami un vajadzībās balstīti – tiem, kuri reģistrējas kā bezdarbnieki, apmācība, karjeras konsultācijas ir pieejamas.

Jelgavas darbnīcā dominēja nodarbinātības problemātika: klātesošie romi bija sarūgtināti par nesekmīgiem darba meklējumiem, kas raisa bezcerību. Dzirdēts stāsts par to, ka romu sievietei ar ģimeni ir gadījies ciest no pāpratumiem attiecībā uz nemotivētu apsūdzību kriminālā nodarījumā. Sociālo dienestu pārstāvji stāstīja par savu klientu – romu - analfabētisma gadījumiem, un to, kā iejūtīgi un sekmīgi māca klientiem lasīt un rakstīt, lai pamazām viņus aizvestu līdz darbam. Visi klātesošie atzina, ka vairumam romu darbu atrast un arī apgūt profesiju traucē tas, ka nav darbam nepieciešamās izglītības.

Dana Didžus kā pieredzējis skolotāja palīgs pastāstīja, ka Jelgavas skolās gadās, ka *latviešu vecāki nav pārliecināti par to, ka ir labi, ja viņu bērns mācās kopā ar romu skolēniem. Notiek arī tā, ka romu vecāki nevēlas otru romu skolēnu klasē.* Projekta vadītājs Deniss Kretalovs minēja, ka *„romu cilvēks no pārējiem jau gaida nepieņemšanu, diskrimināciju. Tāpēc jārada draudzīgas atbalsta vietas, kur strādā labvēlīgi, pieņemoši cilvēki. Jelgavā ir laba prakse šajā ziņā, piemēram, sociālajā dienestā.”*

Darbnīcas dalībnieki no Jūrmalas dalījās gan problēmās, gan labajā praksē. Dienas centra vadītāja, sociālā darbiniece Ilona Teihmane pastāstīja, ka *„Mežmalas skolā bija skolotāja palīgs, bet pēc projekta vairs pašvaldība (šo amatu) neapmaksā, bet dienas centrs*

ir joprojām. Bet skolā jāatjauno skolotāja palīgs un mediators dienas centrā ir vajadzīgs. Ja cilvēks pabeidzis 9 klases, viņš var iegūt izglītību SIVA.³ Lai (romi arī) studētu, jāatbalsta tos, kuri var pabeigt vidusskolu - īpaši strādāt - lai romi kļūtu par ārstiem, juristiem.” Jūrmalas pašvaldība atbalsta vietējo romu pašorganizēšanos, biedrību, palīdz rakstīt projektus – paši Jūrmalas romi atzīst, ka ir jūtams pašvaldības atbalsts.

Jelgavas romi stāstīja, ka, ja ir mazturīgās vai trūcīgās personas statuss, tad NVA piedāvā bezmaksas kursus un maksā stipendiju, bet sociālais dienests – nokārto pabalstus. Ja nav minētā statusa, tad grūti saņemt palīdzību. Turklāt, kā atzina klātesošie, „romi neiet lūgties, dienestam jānokļūst pie romiem pašiem.” Sociālā dienesta vadītājas vietniece atzina, „ka romiem ir pakalpojumu iespējas – bet romus vairāk interesējot sociālā palīdzība, bet uz pakalpojumiem jāpierunā - tur pašiem romiem jāpiestrādā un nav vēlēšanās bieži. Riska ģimenēm ir uzraudzība. Vajadzīgi ielu sociālie darbinieki, kas sasniedz klientu. Sociālā darba izglītībā vajadzīga specializācija darbam ar romu kultūras cilvēkiem.”

Tautību Jelgavā neregistrē, tāpēc ir tikai iekšēja uzraudzība, statistika par romiem sniegtajiem pakalpojumiem nav precīza, bet ir tikai nojaušama.⁴ Kā visizstumtākās no darba tirgus palīdzošie profesionāļi atzina romu sievietes pēc 40 – viņām pieejami tikai algotie pagaidu sabiedriskie darbi, vai zemas algas, ko maksā darba devēji.

Dobeles pašvaldības pārstāvis apgalvoja, ka Dobeles romiem vērojama zema motivācija strādāt un uzlabot savu dzīves situāciju. Skolās konstatēts, ka romu ģimenes atgriežas no Lielbritānijas, sāk iet skolā, tad pamet to, brauc atpakaļ uz Lielbritāniju. Klātesošie romu tautības cilvēki oponentēja šim viedoklim, minot diskriminācijas faktus, situācijas, kad namīpašnieki neizīrē telpas, nepamatoti atsaka romu īrniekiem. NVA filiāles atbalstu romiem saņemt traucē tas, ka „romu cilvēks jau aizejot darba meklējumos saka “man jau darbu nedos”. Trauma traucē atrast darbu, veidot veselīgu pašapziņu.”

Daugavpils darbnīcā dominēja jau romiem tipiskā sociālā problēma – nabadzība: mazturīgas un trūcīgas ģimenes veido lielāko vietējo romu ģimeņu klāstu. Līdzīgi iepriekšējās darbnīcās dzirdētajam, klātesošie romi minēja problēmas par darba atrašanu⁵. Sociālo dienestu un NVA filiāles vadītājs uzsvēra, ka romu cilvēkiem nav darbam nepieciešamās izglītības. Romu pārstāve, sociāli aktīva sieviete, kas savu nākotnes karjeru saista ar darbu skolā par skolotāja palīgu minēja, ka „ne visās pašvaldībās romu skolēniem pieejamas brīvpusdienas un interešu izglītība (mākslas, kas īpaši romiem padodas), bet šāds atbalsts būtu ļoti nederīgs”.

Līdzīgi Jelgavai, izglītības iestāžu pārstāvji minēja, ka vietējās skolās gadās, ka romu vecāki nevēlas citus romu skolēnus klasē sociālos kastu nevienlīdzības u.c. apsvērumu dēļ. Klātesošie romu biedrības „Nevo Drom D” pārstāvji minēja, ka bērni skolā runā romu

³ SIVA – Sociālo pakalpojumu valsts aģentūra, kas sniedz iekļaujošus profesionālās izglītības un rehabilitācijas pakalpojumus, galvenokārt bezdarbniekiem un personām ar invaliditāti.

⁴ Latvijā 36% romu norāda savu tautību pasē.

⁵ NVA Daugavpils filiāles dati: reģistrēti 7000 ilgstoši bezdarbnieki, 105 romi, vairums jauni cilvēki līdz 30 gadu vecumam.

valodā, paši norobežojas (ja 8 romu skolēni klasē, tad viņi veidojot noslēgtu grupu). Problēmas šādā klasē esot iemācīt latviešu valodu un nākamās valodas. Dana Didžus iesaistoties diskusijā atzina, ka „īpaši svarīgi skolās bērniem palīdzēt mājasdarbu izpildē,” viņai piekrita visas klātesošās izglītības iestāžu pārstāves. Daugavpils vidusskolas skolotāja atzina, ka skolā nākas izglītēt vecākus: tie jāizglīto, kā sagatavot bērnus skolai.

Problēmas romiem Latgalē rada saskarsme valsts valodā ar valsts un pašvaldību iestādēm, jo Lattgales romiem ir zemas latviešu valodas prasmes, un novērojams arī analfabētisms.

Romu cilvēki nelabprāt arī min savu tautību, bet izvēlas sevi nosaukt par slāvu mazākumtautībām piederīgiem. Tas potenciāli ierobežo viņiem sniedzamo, pielāgotu, sociālo pakalpojumu iespējas no pašvaldības dienestu puses. Vairāki klātesošie vienojās, ka nepieciešams konsultants vai starpnieks romu cilvēkiem, lai iemācītu viņiem saskarsmi ar valsts un pašvaldības iestādēm. Tāpat vieglā valodā vajadzīga informācija par valsts un pašvaldību pabalstiem. Lai cik pretimnākošas un sensitīvas bija Daugavpils sociālā dienesta pārstāves, gan izprotot un pētot romu tautības klientu vajadzības un spēkus, arī viņas atzina, ka „sociālā dienesta klientiem - romiem nav pietiekama izglītība, lai saņemtu noteiktus pakalpojumus. Nav motivācijas līdzdarboties, iegūstot izglītību.”

Aktīvā romu tautības sieviete, raksturojot akūtas kopienas sociālās vajadzības, minēja, ka „būtu vajadzīgs kāds kopienas centrs, ar veļas mazgāšanu, dušām, lai atvieglotu romu ģimenēm ikdienas sociālo iekļaušanu un nabadzības mazināšanu.”

Atšķirībā no citām darbnīcām, Daugavpilī izcēlās diskusija par romu meiteņu seksuālo un reproduktīvo veselību, – romu biedrības „Nevo Drom D” pārstāvis minēja, ka gadījumos, ja profilakse nestrādā, tad krīzes centrs mazgadīgām māmiņām ir aktuāls Latgales pašvaldībā, kur mazgadīgu grūtnieču skaits ir ievērojams. Daugavpils sociālā dienesta pārstāve komentēja, ka darbs ar romu ģimenēm un bērniem nav īpaši efektīvs un visbiežāk paši romi kopienas ietvaros risinot šādas problēmas, un intervenci nepieļaujot. Kultūrsensitīvam darbam ir robežas un būtu jārespektē etniskas grupas pašnoteikšanās un tradicionālā dzīvesveida iezīmes.

Ventspils darbnīca bija izcils vietējā aktīvisma un romu tiesību aizstāvības, kā arī asas debates starp romu tautības cilvēkiem un pašvaldības dienestu darbiniekiem piemērs. Romu dalībnieku minētās problēmas neatšķīrās no pārējām pilšētām – nabadzība romu mazitīgajās un trūcīgajās ģimenēs ir Latvijas mēroga, ne reģionāli specifiska problēma, un plašākā mērogā diemžēl raksturo romu eksistenci arī citviet pasaulē, ne vien Eiropā. Īpaši spilgti klātesošie romi dalījās savās problēmās ar mājokļa atrašanu un izīrēšanu - romiem neizīrē dzīvokļus, trūkst palīdzības un atbalsta mājokļa atrašanā. Tāpat akūta ir nodarbinātības problēma - darbu atrast ir ļoti grūti, piemēram, kādai romu sievietei, kurai ir trīs bērni, pabeigta pamatizglītība, darbs zivju kombinātā ir vienīgā iespēja uzturēt ģimeni. Gan romi, gan pašvaldības un NVO pārstāvji atzina un vienojās, ka *romu cilvēkiem nav darbam nepieciešamās izglītības, sastopams analfabētisms.* Romu kopienas aktīvisti

norādīja, ka bērnu izglītošana ir ļoti svarīga, tāpēc ir jāpievērš uzmanība, kā romu bērni no Ventspils vakarskolas nonāk parastajās pašvaldības izglītības iestādēs.

Romi saskaras arī ar diskriminējošu attieksmi un aizspriedumiem gan darba tirgū, gan skolā, kas izraisa romu kopienā bezcerību un bezspēcību. Darbnīcā bija minēts gadījums par skolotājas vardarbību pret romu izcelsmes skolnieci, kam nav rasts piemērots tiesisks risinājums, vien pagaidām iesniegta sūdzība policijā. Romu skolnieces mātei bija iedoti Latvijas cilvēktiesību centra ekspertu kontakti, lai saņemtu jurisdisku konsultāciju šī gadījuma risināšanai.

Romu tautības klientu sasniegšanas problēma, kas veidoja fonu sociālā dienesta darba vērtējumam no romu tautības cilvēku puses arī iepriekšējās darbnīcās, tika aktualizēta arī Ventspilī. Medicīnas, izglītības un sociālajiem darbiniekiem sniegt atbilstošu, vajadzībām specifisku un kultūrsensitīvu atbalstu romiem palīdzētu mediatori un/vai skolotāju palīgi. Ņemot vērā iekļaujošā sabiedrībā nepieļaujamo situāciju, ka gandrīz trešā daļa romu skolēnu Latvijā mācās speciālās izglītības programmās, ar apšaubāmu viņu spēju novērtējumu medicīnas komisijās, romu skolēnu spēju diagnostiku. Dana Didžus ieteica, ka to, „kādas ir skolēna prasmes un zināšanas - ideāli varētu veikt romu tautības cilvēks romu valodā.”

Vietējie romu aktīvisti uzsvēra, ka no pašvaldībā pieejamiem pakalpojumiem būtu vajadzīgas praksē balstītas latviešu valodas mācības: rakstu valodu romu klienti mācītos kopā ar amatu un profesiju. Tāpat izskanēja, ka NVA varētu karjeras konsultācijas un apmācību pasākumus vairāk popularizēt un organizēt pēc principa – mācāmies darot, iekļaujot romu cilvēkiem tuvas un tradicionālas profesijas, arodus (zirgkopība, metālmāksla, ādas apdare).

Vietēja un nacionāla mēroga atbalsta aktivitātes

Vietēja līmeņa atbalsts un resursi

Visu notikušo darbnīcu laikā līdzās romu sociālajai situācijai, to raksturojošajām neatrisinātajām problēmām tika apzināti vietējie resursi un pastāvoša labā prakse.

Valmieras darbnīcās laikā konstatēts, ka vietējās skolas labprāt reģistrē romu tautības skolēnus, romu tautības mediatori veido labu “tiltu” starp ģimeni un izglītības iestādi. Romu vecāki interesējas par bērnu izglītību, skolas šo interesi atbalsta un izglīto vecākus.

Tāpat apzināta sociālo darbinieku labā pieredze, sniedzot sociālos pakalpojumus romu tautības klientiem, īpaši Rūjienas novadā, kur izveidojusies laba sadarbība, komandas darbs starp sociālo un izglītības pakalpojumu sniedzējiem. Motivētam romu cilvēkam, kas izmanto iespējas, kuras, piemēram, sniedz NVA Valmierā un Rūjienā, tāpat sociālo darbinieku atbalstu, ir iespējams atrast darbu – bet ar vidutāju starpniecību, kur palīdz vai nu sociālie darbinieki, NVA aģenti, vai romu mediatori. Sociālo pakalpojumu sniedzēji uzsvēra, ka „būtiski nesamierināties ar to, ka romu cilvēki saņem pabalstus - nepieciešams pielikt pūles, lai savestu viņus kopā ar profesionālu izglītību un atbilstošu darbu.”

Jelgavas darbnīcas laikā apstiprinājās atziņa par romu mediatoru kā romu ģimenes un izglītības iestādes savienotāju, izglītības ieguves motivētāju. Konstatēts, ka gan Jelgavā, gan Jūrmalā, gan Tukumā sociālais dienests labi koordinē starpprofesionālu atbalstu romu klientiem. Mediators un palīdzošais profesionālis strādā komandā, un sniedz kultūrsensitīvu atbalstu. Tāpat sociālajā dienestā ir cilvēki, kuri īpaši labi tiek galā ar konkrētām problēmām un sniedz nepieciešamo atbalstu romu cilvēkiem.

Dobelē romi strādā gan apkalpojošā sektorā, gan veikalos, gan ražošanā: tie ir cilvēki, kuri paši vēlas kaut ko sasniegt, ir motivēti.

Tukumā sociālais dienests motivē romu cilvēkus mācīties: cieņas un izpratnes vidē analfabēti kļūst par rakstīt pratējiem. Tukumā romiem ar invaliditāti asistents - roms sniedz pakalpojumu, nodrošinot romu kultūrai atbilstošu atbalstu.

Pieaugušo izglītības jomā Jelgavā ir laba, atvērta vide, kas sekmē procesu “no vakarskolas uz darbu”. Tur romu bērni var mācīties kopā ar vecākiem.

Daugavpils darbnīcā vienīgo reizi izskanēja NVA filiāles vadītāja apgalvojums par efektīvu romu tautības klientu sasniegšanu: *„Daugavpils NVA filiāles vadības pieeju raksturo tās vadītāja teiktais - mūsu darbs ir aizbraukt pie klienta un izstāstīt viņam par iespējām, nevis tikai gaidīt, ka klienti atnāks pie mums.”* Līdzīgu, iejūtīgu un romu tautības klientiem draudzīgu pieeju puda sociālā dienesta pārstāves. Sociālo darbinieku pieredzi Latgalē raksturo vienlīdzīga attieksme, bet ņemot vērā kultūras īpatnības. Sociālie darbinieki pielāgojas klienta situācijai. Piemēram, laba prakse sociālajā darbā ar romu ģimenēm vērojama Daugavpilī sociālajā mājā: tur izveidota un darbojas rehabilitācijas programma, izmantojot romu kultūras mantojumu; ņemta vērā romu kultūras specifika, - romu ģimeniskuma un dzimtes faktorus. Daugavpilī sociālajā un izglītības jomā ir konstatēta romu iekļaušanas labā prakse, no kuras var mācīties daudzas pašvaldības.

Vietējās skolas gan Krāslavā, gan Daugavpilī labprāt reģistrē romu tautības skolēnus, tos nediskriminē, bet atbalsta viņu skolas gaitās. Romu vecāki pārsvarā interesējas par bērnu izglītību, bet mediatori veido stabilu saikni starp ģimeni, sociālo pedagogu vai sociālo darbinieku, izglītības iestādi. Romu cilvēks ar vidējo izglītību var mediatora darbu veikt, jo ir zinošs romu kultūras jautājumos.

Svarīgi, lai romiem saņemot pabalstu, notiktu tādi līdzdarbības pasākumi, kas viņus mudina mācīties vai/un strādāt. Latgalē romu īpatsvars reliģiskajās draudzēs ir nozīmīgs: solidaritāte starp cilvēkiem, savstarpējs atbalsts draudzē funkcionē kā resurss gan personiskajai, gan profesionālajai attīstībai.

Ventspils darbnīcā atklājās, ka pilsētas sociālā dienesta, nevalstiskā sektora, NVA filiāles darbinieki, izglītības darba un jaunatnes darba speciālisti atbildīgi uztvēruši atbalsta sniegšanu romu tautības klientiem, kas balstās romu tautības cilvēku sociālo vajadzību, romu un latviešu valodu lietošanas situāciju izpratnē. Konstatēta uz sadarbību orientēta komunikācija un izpratne.

Interesanti, ka romu emigrāciju vietējā romu aktīvistē uztvēra kā papildus resursu dzīves nodrošināšanai: „*Daudzi ir emigrējuši, jūtas labi mītnes zemē, un sūta naudu uz mājām.*” Kā vērtīgs resurss tika izcelti Vakara vidusskolas mācībspēki, kas spēj veiksmīgi sadarboties ar romu bērniem un viņu vecākiem un pārzina vietējo romu dialektu.

Pozitīvi, ka klātesošie psihologi un sociālie pedagogi Ventspils skolās saprot individuālas pieejas nozīmi katram skolēnam un to īsteno darbā ar romu skolēniem: *katram bērnam ir sava pieeja, atbalstu sniedz un aizstāv, ja vajag.* Šāda veida labā prakse, kā arī ilgstošā sadarbība ar vietējām romu ģimenēm konstatēta Sabiles vidusskolā. Ventspils centrā ”Spēkuguns” īpaši strādā, lai aizvestu romu skolēnus līdz darbam, un veiksmīgai dzīvei sabiedrībā. Kopīgā sarunā tika konstatēts, ka ar diskrimināciju no darba devēju puses var cīnīties, par to atklāti runājot, informējot Latvijas cilvēktiesību centru, kas var sniegt nepieciešamu atbalstu.

Resursi, kas pieejami pašvaldībām, īstenojot individuālu pieeju atbalstāmajām personām

Vispārīgi resursi projekta pasākumu, t.sk. darbnīcu īstenošanai

Romu politikas attīstība Latvijā ar Kultūras ministrijas (KM) centieniem norit jau vairāk kā 12 gadus, bet tieši šis projekts ir veidots tā, ka iesaista pašvaldību atbildīgās struktūras, NVO, pašus romus un viņu kopienas iekšējos resursus tā, lai katrs individuālais roms, kuram ir sociālas problēmas, būtu gala labuma guvējs.

Projektā tiek izmantoti šādi nemateriālie resursi – biedrības „Izglītības Iniciatīvu centrs” (IIC) pieredze darbā ar romu mediatoriem un skolotāju palīgiem, kas tiek vērtēta kā nacionālā līmeņa labā prakse. Projekta vadībā strādā romu tautības cilvēki – asistents Kaspars Arhipovs un ārējā eksperte Dana Didžus. Platformas pasākumos ir aktualizēti KM koordinācijas mehānismi - Romu integrācijas politikas īstenošanas konsultatīvā padome un Reģionālais ekspertu tīkls romu integrācijas jautājumos (eksperti no 15 Latvijas pašvaldībām). Attīstīta sadarbība ar romu NVO.

Eiropas Sociālā fonda specifiskais atbalsta mērķis 8.3.4. „Samazināt priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu, īstenojot preventīvus un intervences pasākumus” (projekts “Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai”, īsteno Izglītības kvalitātes valsts dienests)

Nabadzība un citas sociālās problēmas izraisa priekšlaicīgu mācību pamešanu, arī būtisku stundu kavēšanu, zemu motivāciju mācīties, attiecību problēmas ar pedagogiem un vecākiem. Skolēnu priekšlaicīgas mācību pārtraukšana nelabvēlīgi ietekmē turpmāko dzīvi un nodarbinātību un palielina sociālās atstumtības un nabadzības risku.

PMP atbalsta aktivitāšu pamatā ir individuāls atbalsta pasākumu kopums nabadzības riskam pakļautiem priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas (turpmāk - PMP) riska

izglītojamiem, kā arī atbalsts NVO, kas strādā ar PMP riska grupas jauniešiem, un atbalsts pašvaldību PMP mazināšanas rīcības plānu sagatavošanai, izvērtēšanai un īstenošanai.

Aktivitātes tiks īstenotas, lai nodrošinātu individuālu atbalstu priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas (PMP) riska grupas izglītojamiem, starp kuriem, saskaņā ar pētījuma „Romi Latvijā” rezultātiem, ir liels romu īpatsvars, kā arī, lai izveidotu priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas prevencijas sistēmu.

Izglītojamiem (sākot no 5. klases) varēs kompensēt:

- sabiedriskā transporta pakalpojuma izdevumus vai speciālo transportu - personām ar invaliditāti;
- nodrošināt naktsmītni dienesta viesnīcā vai internātā;
- nodrošināt ēdināšanu;
- nodrošināt individuālos mācību līdzekļus.
- nodrošināt apģērbu, apavus un higiēnas preces (tikai trūcīgiem jauniešiem).

Lai mazinātu priekšlaicīgu mācību pārtraukšanas risku, izglītojamo atbalstam varēs piesaistīt nepieciešamos speciālistus - pedagogus, psihologus, sociālos pedagogus, logopēdus u.c. Visas projekta darbības ļoti atbilst romu pārstāvju identificētajām vajadzībām, un šobrīd tas, vai atbalsts projektā viņiem tiks sniegts, atkarīgs no pašvaldību vadību lēmuma par dalību atbalsta aktivitātēs.

Lai ieviestu priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas prevencijas sistēmu, ir izstrādātas vadlīnijas pašvaldībām un izglītības iestādēm koordinētai šīs problēmas mazināšanai.

Vadlīnijas ietver:

- priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas (PMP) riska jauniešu identificēšanas kritērijus;
- vadlīnijas konsultatīvā atbalsta sniegšanai izglītības iestādē izglītojamiem ar PMP risku;
- PMP mazināšanas plānu;
- īstenojamo atbalsta pasākumu pašvaldībā un izglītības iestādē noteikšanas un atbalsta piešķiršanas metodiku,
- sadarbības partneru finanšu plūsmas aprakstu, īpašu uzmanību pievēršot tam, lai nenotiktu pārklāšanās ar citiem finansējuma avotiem.

Izveidota operatīvās uzskaites sistēma, kurā tiks uzkrāti dati par PMP riska rādītājiem un projekta ietvaros saņemto atbalstu pašvaldības, izglītības iestādes un individuālā līmenī. Plānots, ka šos sistēmu varēs integrēt Valsts izglītības informācijas sistēmā (VIIS), lai nodrošinātu PMP rādītāju uzskaiti arī pēc projekta īstenošanas.

ESF atbalsta aktivitātes mērķa grupa ir vispārējās izglītības iestāžu 5.–12. klašu skolēni un profesionālās izglītības iestāžu 1.–4. kursu audzēkņi, pastarpināti – skolu pedagoģiskais un atbalsta personāls. Atbalsts tiks sniegts vairākos virzienos, ietverot gan individuālu materiālo un konsultatīvo atbalstu PMP riska grupai, gan PMP riska grupas identificēšanas un uzskaites pilnveidi, atbalstošas mācību vides izveidošanu un atbalstu jauniešu iniciatīvu projektiem.

Paredzētais projekta finansējums ir 39,81 milj. eiro, tajā skaitā no ESF 33,84 milj.eiro. Finansējuma saņēmējs ir Izglītības kvalitātes valsts dienests.

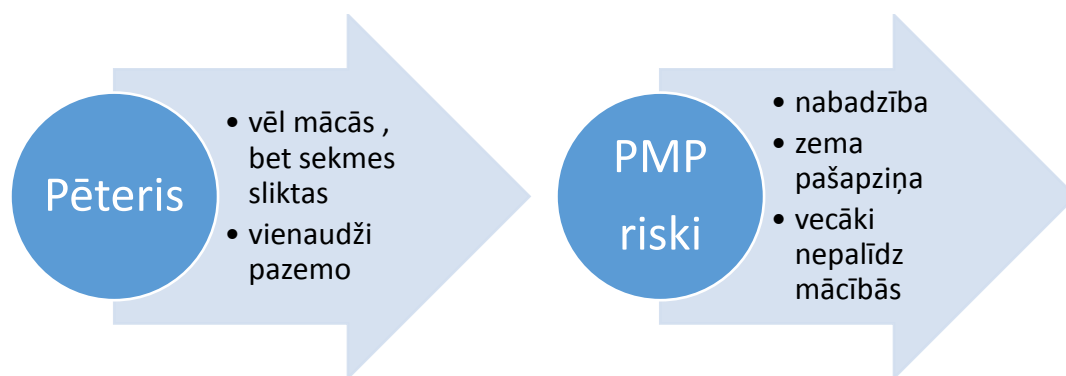
Projekta sagaidāmie rezultāti – līdz 2022.gada beigām 665 Latvijas izglītības iestādes būs ieviesušas un nodrošinās sistēmisku atbalstu PMP risku mazināšanai, 95 pašvaldības strādās ar šo problēmu individualizējot darbu (2,9 milj.) un mainot mācību vidi; 700 jaunatnes NVO projekti, pētnieku un pasniedzēju iesaiste nodrošinās iekļaujošu risinājumu kvalitāti.

PIEMĒRS. Kā romu tautības skolēns, kurš uzsākuši mācās, bet ar grūtībām, ar skaidriem PMP riskiem, var saņemt atbalstu projekta ietvaros?

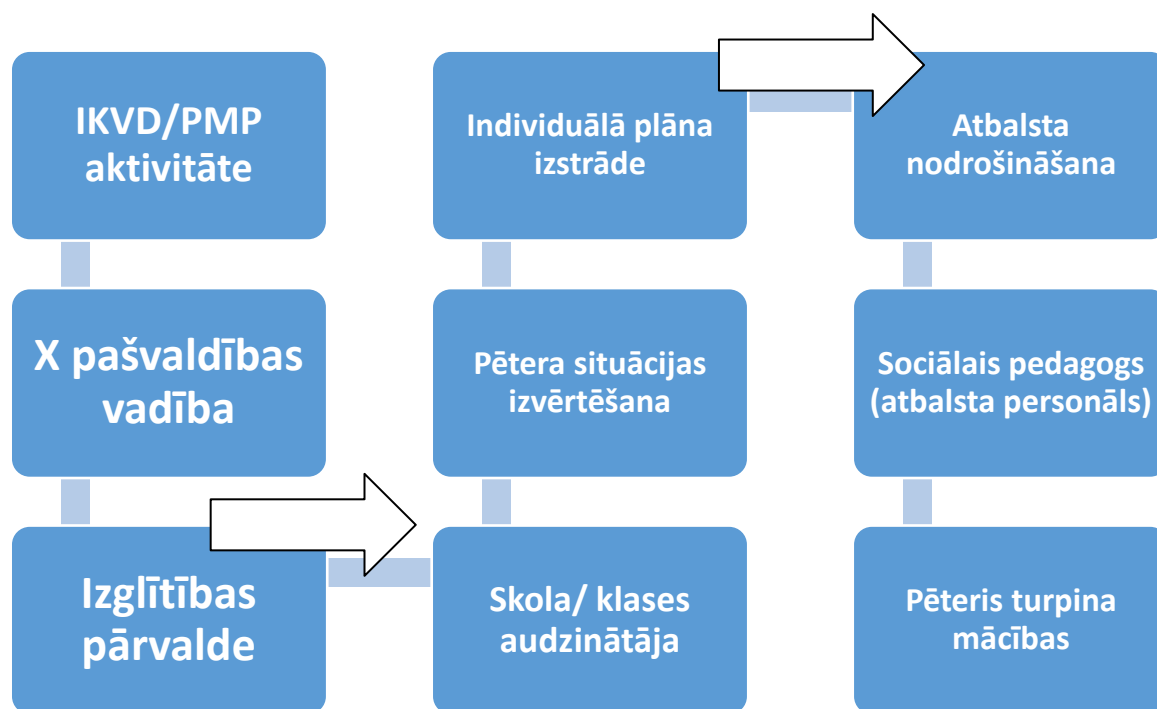
Romu tautības skolēns Pēteris mācās 5. klasē vietējā pamatskolā – mācās ar grūtībām, cieš no vienaudžu aizskārumiem un apsmiešanas (skatīt 1.attēlu). Vispirms, atbalsts ir pieejams, ja pašvaldība X ir noslēgusi līgumu ar Izglītības kvalitātes valsts dienestu (turpmāk – IKVD) par projekta īstenošanu, pamatojoties vietēja līmeņa situācijas analīzē un statistikā par PMP riskiem.

Pētera skolā klases audzinātāja Velga, izmantojot augšminētās vadlīnijas, novērtē Pētera PMP riskus, skolas sociālais pedagogs Ivars izveido individuālo plānu bērnam, kas var ietvert atbalstu un konkrētu palīdzību ģimenei, mantas, transporta bilešu apmaksu, mācību līdzekļus, drēbes. Pēc individuālā plāna Pēterim ir sniegts nepieciešamais atbalsts. Ar nabadzību saistītās problēmas un ierobežojumi ir novērsti, sociālais pedagogs Ivars konsultāciju laikā palīdz tik galā ar vienaudžu emocionālas vardarbības izraisītām pašapziņas problēmām. Pēteris pāriet uz citu paralēlklasi. PMP riski ir novērsti (skatīt 2.attēlu).

1.attēls

2.attēls. Shēma, kas atspoguļo, kā darbojas PMP atbalsta aktivitātes.

Papildus ar projekta “Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai” aktivitātēm var iepazīties IKVD mājas lapā: <http://ikvd.gov.lv/esf-projekts/>.

Kontaktpersona: projekta vadītāja Gunta Kraģe, pmp@ikvd.gov.lv, tālr: 29408743.

Eiropas Sociālā fonda specifiskais atbalsta mērķis 8.3.3. „Attīstīt NVA neregistrēto NEET (jaunieši vecumā no 15 līdz 29 gadiem, kuri nemācās, nestrādā, neapgūst arodu un nav reģistrēti NVA kā bezdarbnieki) jauniešu prasmes un veicināt to iesaisti izglītībā, NVA īstenotajos pasākumos Jauniešu garantijas ietvaros un nevalstisko organizāciju vai jauniešu centru darbībā” (projekts „PROTI un DARI!”)⁶

Projekta „PROTI un DARI!” mērķa grupa ir jaunieši vecumā no 15 līdz 29 gadiem (ieskaitot), kuri nemācās, nestrādā, neapgūst arodu un nav reģistrēti Nodarbinātības valsts aģentūrā (NVA) kā bezdarbnieki (turpmāk – NEET jaunieši). Bieži tie ir jaunieši ar veselības problēmām, no trūcīgām ģimenēm, ar zemu izglītības līmeni, ļoti jaunas māmiņas, jaunieši ar atkarību problēmām, kas Latvijas apstākļos ir tipiski romu jaunieša raksturojumam.

Projekta mērķis ir attīstīt NEET jauniešu prasmes un veicināt viņu iesaisti izglītībā, tai skaitā aroda apgūvē pie amata meistara, Nodarbinātības valsts aģentūras (NVA) vai

⁶ Projekta darbu nosaka 2015. gada 7. jūlija Ministru kabineta noteikumi Nr. 358 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 8.3.3. specifiskā atbalsta mērķa "Attīstīt NVA neregistrēto NEET jauniešu prasmes un veicināt to iesaisti izglītībā, NVA īstenotajos pasākumos Jauniešu garantijas ietvaros un nevalstisko organizāciju vai jauniešu centru darbībā" īstenošanas noteikumi"" (turpmāk – MK noteikumi Nr.385) <https://www.vestnesis.lv/op/2015/145.2>

Valsts izglītības attīstības aģentūras (VIAA) īstenotajos Jauniešu garantijas projektu pasākumos vai NVA īstenotajos aktīvajos nodarbinātības vai preventīvajos bezdarba samazināšanas pasākumos, kā arī nevalstisko organizāciju vai jauniešu centru darbībā.

Projektu īsteno Jaunatnes starptautisko programmu aģentūra (turpmāk - JSPA) sadarbībā ar pilsētu vai novadu pašvaldībām vai pašvaldību apvienībām (sadarbības partneri), kas projekta īstenošanā iesaista pašvaldību stratēģiskos partnerus, piemēram, valsts un pašvaldības institūcijas, biedrības, nodibinājumus, jauniešu centrus, uzņēmējus, kurus projekta īstenošanā ir iesaistījušas pašvaldības.

Pašvaldības kopā ar saviem stratēģiskajiem partneriem kopīgi apzina un motivē mērķa grupas jauniešus, sadarbojas mērķa grupas jauniešu atbalsta pasākumu īstenošanā, sadala lomas, atbildību un funkcijas, kā arī plāno veicamās darbības un tām atbilstošas izmaksas.

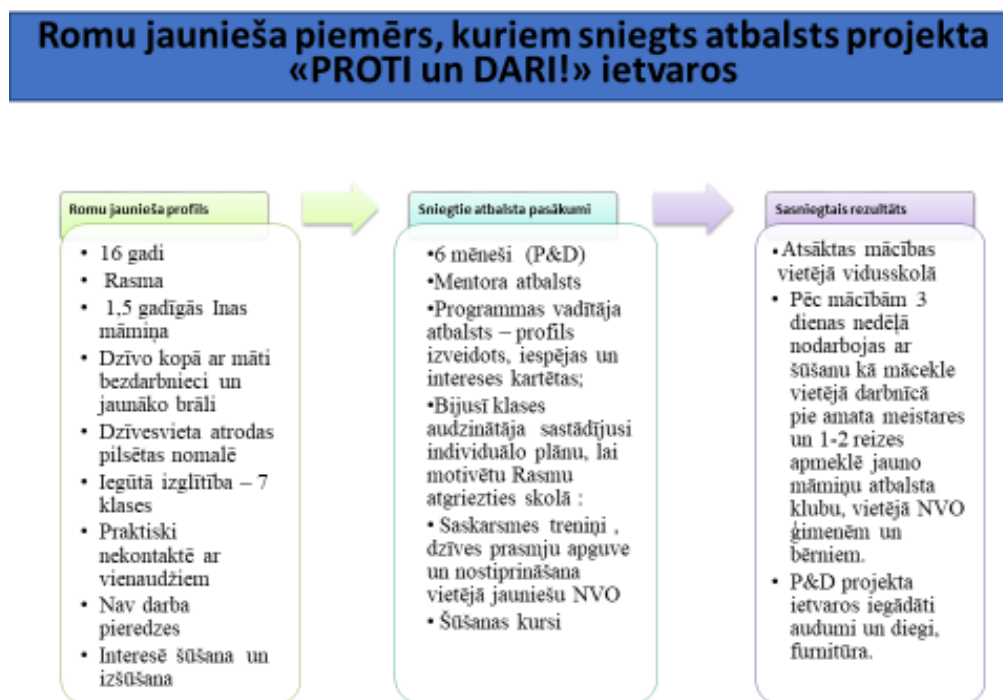
Projekta „PROTI un DARI!” atbalsta pasākumi NEET jauniešiem:

1. Jauniešu profilēšana, apzinot jaunieša prasmes, intereses un iegūto izglītību, kā arī nosakot attīstības virzienus.
2. Sadarbībā ar katru jauniešu, balstoties uz profilēšanas rezultātiem, izstrādāta viņa individuālā pasākumu programma, kas sastāv no četrām obligātajām komponentēm: personības attīstība, iekļaušanās sabiedrībā, "darba tikums", mūžizglītības kompetences.
3. Noslēgta vienošanās ar mērķa grupas jauniešu par dalību individuālās pasākumu programmas īstenošanā projekta ietvaros.
4. Jaunieša individuālā pasākumu programma var turpināties maksimāli 9 mēnešus, nodrošinot tajā paredzētos pasākumus, kas var ietvert šādas aktivitātes:
 - regulārs individuāls mentora atbalsts (ne mazāk kā 20 stundas mēnesī), kura laikā mentors sniedz atbalstu mērķa grupas jauniešiem individuālās pasākumu programmas īstenošanā;
 - formālās un ikdienas mācīšanās,
 - speciālistu konsultācijas (psihologs, karjeras konsultants u. c., izņemot ārstniecības personālu),
 - dalība pasākumos (nometnes, semināri, sporta aktivitātes, kultūras pasākumi),
 - brīvprātīgā darba aktivitātes,
 - iesaisti nevalstisko organizāciju un jauniešu centru aktivitātēs, pasākumos un projektos,
 - profesijas specifikas iepazīšana, tai skaitā vizītes uzņēmumos, lai izvēlētos iegūt profesionālo kvalifikāciju vai apgūt arodu pie amata meistara;
 - iesaisti vietējās sabiedriskajās aktivitātēs.

- specifiski pasākumi mērķa grupas jauniešiem ar invaliditāti (ar surdotulka, asistenta palīdzību, specializēto transportu).

Jaunietis programmas laikā iegūst gan jaunas kompetences dzīvei, sociālās saiknes, karjeras virzību, izpratne par profesijas apguvi. Individuālās pasākumu programmas (1-9 mēneši) mērķis ir NEET jaunieša izglītības turpināšana, vai dalība NVO vai jauniešu centru darbā, vai nodarbinātība.

3.attēls. Projekta „PROTI un DARI!” klienta profils, atbalsta pasākumi un sagaidāmais rezultāts

Kā notiek jaunieša apzināšana, iesaistīšana projektā, atbalsta sniegšana?

1. solis ir jaunieša atrašana un uzrunāšana – to var veikt gan caur sociālajiem medijiem, gan personiski uzrunājot, atstājot informāciju, kas piesaista uzmanību, jauniešu pulcēšanās vietās, kā arī individuāli konsultējot jauniešus. Projekta koordinators jaunieti atrod, uzrunā un motivē iesaistīties projektā un piedāvā individuālās pasākumu programmas īstenošanu atbilstoši viņa vajadzībām un interesēm. Jaunieti viņam saprotamā veidā informē par visām viņa iespējām, darbojoties projektā, kā arī par nosacījumiem, lai tas atbilstu NEET – projekta mērķa grupai.

2. solis ir jaunieša profilēšana un konsultēšana par dalību projektā: jaunieti profilē atbilstoši projekta metodoloģiskajām vadlīnijām, proti, noskaidro viņa vajadzības, resursus un iespējas, intereses, pēc tam kartē tās. To dara programmas vadītājs. Viņš, ja nepieciešams, piesaistot profesionāļus – psihologus, karjeras konsultantus, sociālos darbiniekus, sociālos pedagogus, pedagogus, jaunatnes darbiniekus – analizē profilēšanas rezultātus un apraksta tos jaunieša kartē.

3. solis - balstoties iepriekšējā jaunieša izpētē, notiek individuālās pasākumu programmas izstrāde, ņemot vērā profilēšanas rezultātus. Tad programmas vadītājs sagatavo abpusēju vienošanos ar jauniešu par viņa dalību individuālās pasākumu programmas īstenošanā projekta ietvaros, ko abi paraksta.

4. solis Notiek jaunieša karjeras konsultācijas – kuri no VIAA vai NVA īstenotajiem Jauniešu garantijas projekta pasākumiem viņam būs piemēroti, ar nosacījumu, ka jauniešs ir gatavs tūlīt pat tajos iesaistīties, piemēram, mācīties amatu pie meistara, iesaistīties vizītēs uzņēmumos, iesaistīties NVO darbā. Seko konkrētu atbalsta pasākumu sniegšana jauniešim saskaņā ar viņa individuālo pasākumu programmu

Papildus par projektu „PROTI un DARI” var iepazīties JSPA mājas lapā: <http://jaunatne.gov.lv/lv/jauniesu-garantija/par-projektu-proti-un-dari>.

Kontaktpersona: Jaunatnes starptautisko programmu aģentūras Struktūrfondu daļas vadītājs Raitis Imša, raitis.imsa@jaunatne.gov.lv, tālr: 67356248.

Eiropas Sociālā fonda specifiskais atbalsta mērķis 7.4.1. “Atbalsts ilgstošajiem bezdarbniekiem” (Nodarbinātības valsts aģentūras atbalsta projekts)

Projekta mērķis ir veicināt ilgstošo bezdarbnieku iekļaušanos sabiedrībā un iekārtošanos piemērotā pastāvīgā darbā vai piemērotā izglītībā/apmācībā, mazinot sociālās atstumtības riskus.

Projekta mērķa grupa ir bezdarbnieki:

- 1) kuri bijuši bez darba vismaz 12 mēnešus;
- 2) kuri bijuši bez darba vismaz 12 mēnešus un kuri vismaz vienu reizi ir atteikušies no piemērota darba piedāvājuma vai atteikušies iesaistīties atbilstoši bezdarbnieka individuālajā darba meklēšanas plānā piedāvātajiem aktīvajiem nodarbinātības pasākumiem;
- 3) kuriem atbilstoši narkologa atzinumam ir alkohola, narkotisko vai psihotropo vielu atkarība;
- 4) kuriem iespējama alkohola, narkotisko vai psihotropo vielu atkarība, bet nav saņemts narkologa atzinums.

Projekta īstenošanas laikā mērķa grupas bezdarbnieku atbalstam Nodarbinātības valsts aģentūra (turpmāk – NVA) nodrošina šādus atbalsta pasākumus:

- 1) individuālas speciālistu konsultācijas un grupu konsultācijas (tai skaitā karjeras, psihologu, psihoterapeitu konsultācijas), kas veicina pašapziņas paaugstināšanos un motivāciju atgriezties darbā;
- 2) veselības pārbaudes (arodslimību ārsta vai arodveselības un arodslimību ārsta (turpmāk – arodslimību ārsts) konsultācija un atzinums, ārstu speciālistu apskate, laboratoriskie un funkcionālie izmeklējumi saskaņā ar arodslimību ārsta norīkojumu) bezdarbniekiem, kuru atteikums no piemērota darba piedāvājuma vai dalības

bezdarbnieka individuālajā darba meklēšanas plānā paredzētajos aktīvajos nodarbinātības pasākumos nav pamatots ar ārsta atzinumu vai invaliditāti, nosakot piemērotību darbam ar veselībai kaitīgajiem darba vides faktoriem, kas iespējami piedāvātajā darbā, kā arī individuālajā darba meklēšanas plānā paredzētajos aktīvajos nodarbinātības pasākumos;

- 3) profesionālās piemērotības noteikšana ilgstošajiem bezdarbniekiem ar invaliditāti vai prognozējamo invaliditāti, ilgstošajiem bezdarbniekiem ar garīga rakstura traucējumiem vai ilgstošajiem bezdarbniekiem, kuri veselības pārbaudes pasākuma ietvaros saņēmuši rekomendāciju veikt profesionālās piemērotības noteikšanu, sniedzot ieteikumus par bezdarbniekam piemērotu darbu, kā arī ar to saistītajiem aktīvajiem nodarbinātības pasākumiem atbilstoši bezdarbnieka veselības stāvoklim. Profesionālās piemērotības noteikšana tiek īstenota sadarbībā ar Sociālās integrācijas valsts aģentūru;
- 4) motivācijas programma darba meklēšanai, kas ietver motivēšanas pasākumus, atbalstu un konsultācijas individuālo sociālo problēmu risināšanai un sociālā mentora pakalpojumus, palīdzot bezdarbniekam pēc motivācijas programmas pabeigšanas iekārtoties pastāvīgā darbā un nodrošinot psiholoģisko atbalstu;
- 5) atbalsta pasākumi, kas ietver Minesotas 12 soļu programmu, emocionālā stresa terapiju (kodēšanu) un narkologa atzinuma saņemšanu bezdarbniekiem ar atkarības problēmām.

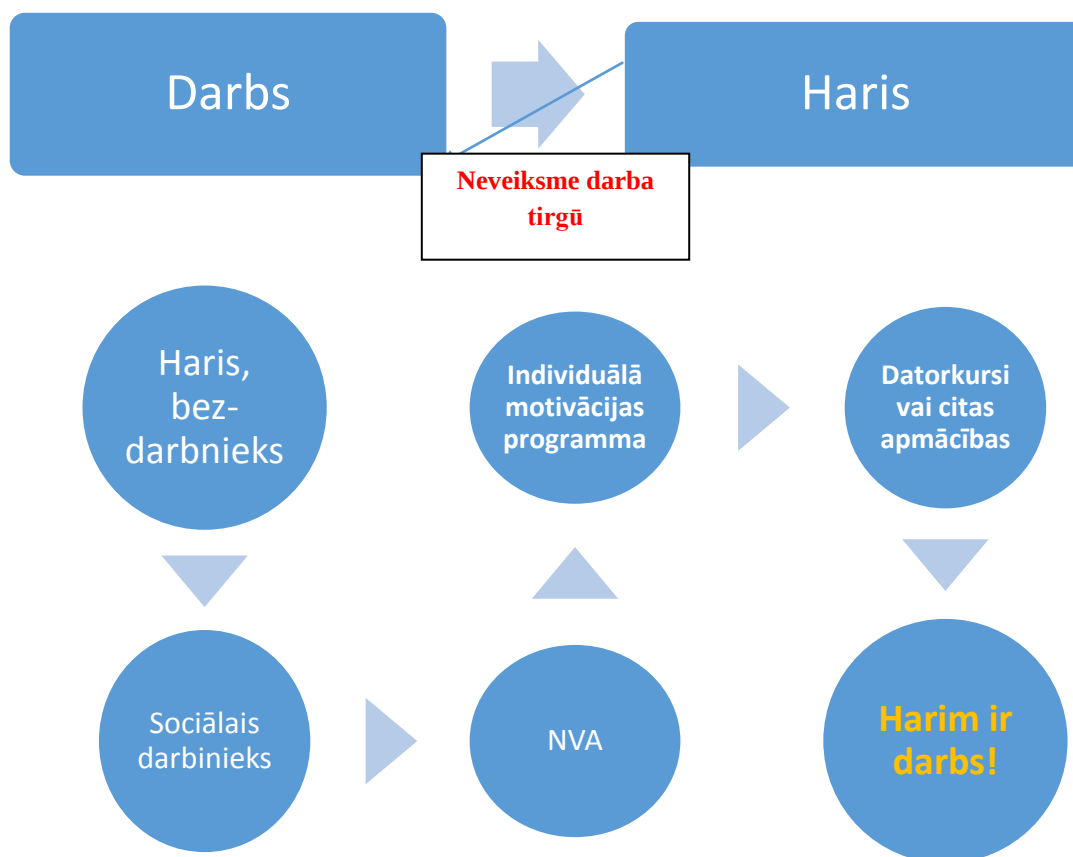
PIEMĒRS: Kā romu tautības cilvēks, kas ilgstoši ir bez darba, var iesaistīties NVA atbalsta pasākumos?

45 gadus vecajam romu tautības vīrietim Harim nesen atteiktas krāvēja un sētnieka vakances. Viņš jau 14 mēnešus ir bez darba, izglītība – 7 klases. Turklāt, zvanot un interesējoties par darba iespējām, atbilde bija pozitīva – *nāciet, aprunāsimies*, bet potenciālajam darba devējam ieraugot vizuālo piederību romiem, saruna pat nenotika. Runājot ar Hari, viņš atzīst, ka ir guvis psiholoģisku traumu, kas viņam kavē aktīvi meklēt darbu – *tāpat jau atradīs iemeslu atteikt*. Iesaku Harim doties uz sociālo dienestu, un reģistrēties trūcīgās personas statusam, jo ienākumi ir ļoti pieticīgi. Pārliecinu, ka caur sociālo dienestu, kur strādā iejūtīgi cilvēki, viņš arī visdrīzāk tiks savests kopā ar nodarbinātības pakalpojumiem.

Sociālā darbiniece Zenta izstāsta Harim, kādu palīdzību darba meklējumos viņš var saņemt, ja reģistrējas NVA kā bezdarbnieks. Haris to izdara, un aģente Maija pēc Hara profilēšanas, apskatot pieejamās vakances pagaidām gan zemu kvalificētā darbā, atrod Harim vakanci mežistrādē. Paralēli Maija piedāvā Harim apgūt viņam interesējošus datorkursus iesācējiem, sestdienās. Attiecībā uz Hara piedzīvoto traumu, viņa Harim sarunā psihoterapeites Aijas, kurai jau ir darba pieredze ar romu tautības klientiem, konsultācijas.

Haris uzsāka strādāt pagājušajā nedēļā. Bija arī uz pirmajiem datorkursiem 3. jūnijā. Jautāts par sadarbību ar sociālo dienestu un NVA viņš saka: “Laikam pirmo reizi manos 45 pret mani izturas kā pret cilvēku, nevis kā pret čigānu”.

4.attēls. Projekta „Atbalsts ilgstošajiem bezdarbniekiem” klienta profils, atbalsta pasākumi un sagaidāmais rezultāts

Papildus par projektu „Atbalsts ilgstošajiem bezdarbniekiem” var iepazīties NVA mājas lapā: <http://www.nva.gov.lv/index.php?cid=2&mid=511&txt=4158>.

Kontaktpersona: Eiropas Savienības fondu projektu departamenta ESF projekta „Atbalsts ilgstošajiem bezdarbniekiem” vadītāja Diāna Meiere-Auziņa, Diana.Meiere-Auzina@nva.gov.lv, tālr: 66165008.

Eiropas Sociālā fonda specifiskais atbalsta mērķis 9.1.4.4. “Dažādības veicināšana” aktivitāte „Diskriminācijas novēršanas un sociālās iekļaušanas pakalpojumu īstenošana sociālās atstumtības un diskriminācijas riskiem pakļautajiem iedzīvotājiem” (SIFa projekts)

Projektu īsteno Sabiedrības integrācijas fonds sadarbībā ar Pilsenības un migrācijas lietu pārvaldi un Nodrošinājuma valsts aģentūru.

Projekta mērķis ir veicināt sociālās atstumtības un diskriminācijas riskiem pakļauto personu nodarbinātību un sociālekonomisko iekļaušanos, vienlaikus sekmējot sabiedrības informētību un vispārējo izpratni par diskriminācijas novēršanu un iekļaujošu sabiedrību.

Projekta ietvaros paredzēts īstenot šādas aktivitātes:

- 1) Diskriminācijas novēršanas un sociālās iekļaušanas pakalpojumu īstenošana sociālās atstumtības un diskriminācijas riskiem pakļautajiem iedzīvotājiem, tai skaitā mērķa grupas profilēšana; motivācijas paaugstināšana un atbalsta pakalpojumu nodrošināšana; vidusposma izvērtējuma veikšana.
- 2) Diskriminācijas novēršanas pasākumu īstenošana darba devējiem un to darbiniekiem, tai skaitā izglītojoši pasākumi par sociālās iekļaušanas un diskriminācijas novēršanas jautājumiem; atbalsta pasākumi iekļaujošas darba vides veicināšanai un dažādības vadībai.
- 3) Sabiedrības izpratnes un informētības pasākumu īstenošana par sociālās iekļaušanas veicināšanas un diskriminācijas novēršanas jautājumiem.
- 4) Izmēģinājumu projekta „Dzimuma aspekta integrēšana budžeta veidošanas procesā” (gender budgeting) īstenošana un attiecīgu ieteikumu sniegšana.

2016.gadā uzsākts aktivitātes pirmais posms: mērķa grupas profilēšana (priekšizpēte), kuras ietvaros ir izraudzīts pakalpojuma sniedzējs – nodibinājums “Baltics Institute of Social Sciences”, kas veic pētījumu par sociālās atstumtības un diskriminācijas riskam pakļauto personu vajadzību apzināšanu un mērķtiecīgāko motivācijas paaugstināšanas un atbalsta pakalpojumu noteikšanu.

Darbs pie pētījuma „Motivācijas paaugstināšanas un atbalsta pakalpojumu potenciālās mērķa grupas profilēšanas un vajadzību izpēti” noritēs līdz 2017.gada 7. jūnijam.

Pētījuma ietvaros padziļināti pētītas vismazāk aizsargātākās projekta mērķa grupas (personas, kas pakļautas sociālās atstumtības un diskriminācijas riskam dzimuma, vecuma, invaliditātes un etniskās piederības dēļ, t.sk. romi), apzinātas mērķa grupas vajadzības un noteikts nepieciešamais mērķtiecīgākais atbalsts, lai sociālās atstumtības un diskriminācijas riskam pakļautās personas varētu veiksmīgāk integrēties sabiedrībā un iekļauties sociālajā dzīvē, aizstāvēt savas tiesības, iesaistīties izglītības vai kvalifikācijas ieguvē, uzsākt darba meklējumus un iesaistīties nodarbinātībā.

Papildus pētījuma ietvaros tiks izstrādātas rekomendācijas turpmāk īstenojamiem motivācijas paaugstināšanas un atbalsta pakalpojumiem vismazāk aizsargātajām mērķa grupām.

Līdz 2017.gada 1.jūnijam ir izstrādāti šādi materiāli, kurā ir iekļauta informācija par romu mērķa grupu:

- 1) Sabiedrības izpratnes un informētības paaugstināšanas pasākumu stratēģija pretdiskriminācijas un dažādības veicināšanai (2017); materiāls pieejams SIF mājas lapā
http://www.sif.gov.lv/images/files/nodevumi/ESF_Da%C5%BE%C4%81d%C4%ABbas/Informetibas_paaugstinanas_pasakumu_strategija.pdf

- 2) Kopsavilkums izpētes ziņojumam par pašreizējo sabiedrības izpratnes un informētības līmeni un efektīvākajiem informācijas sniegšanas mehānismiem (2017); materiāls pieejams SIF mājas lapā
http://www.sif.gov.lv/images/files/nodevumi/ESF_Da%C5%BE%C4%81d%C4%ABbas/izpetes_kopsavilkums.pdf
- 3) Izpētes ziņojums par pašreizējo sabiedrības izpratnes un informētības līmeni un efektīvākajiem informācijas sniegšanas mehānismiem (2017); materiāls pieejams SIF mājas lapā
http://www.sif.gov.lv/images/files/nodevumi/ESF_Da%C5%BE%C4%81d%C4%ABbas/Izpetes_zinojums_par_sabiedribu.pdf.

Pēc pirmā posma izpildes secīgi sekos projekta aktivitātes otrais posms: motivācijas paaugstināšanas un atbalsta pakalpojumu nodrošināšana (no 2017.gada 3.ceturkšņa līdz 2022.gada beigām), kura laikā, balstoties uz pētījuma rezultātiem, tiks nodrošināti efektīvākie motivācijas paaugstināšanas un atbalsta pakalpojumi (kompleksas atbalsta programmas) vismazāk aizsargātajām sociālajām grupām (personas, kas pakļautas sociālās atstumtības un diskriminācijas riskam dzimuma, vecuma, invaliditātes un etniskās piederības dēļ, t.sk. romi).

Personas, kuras pakļautas sociālās atstumtības un diskriminācijas riskam etniskās piederības dēļ, t.sk. romi un citas etniskās minoritātes projekta ietvaros saņems individuālās un grupu konsultācijas izglītības jomu speciālistu, sociālā darba speciālistu, psihologu, karjeras konsultantu, speciālistu atkarības jomā un citu profesionāļu vadībā un citus pētījuma rezultātā noteiktos atbalsta pakalpojumus.

Plānots, ka projekta “Dažādības veicināšana” ietvaros līdz 2022.gada beigām motivācijas paaugstināšanas un atbalsta pakalpojumus kopā saņems vairāk kā 3 000 sociālās atstumtības un diskriminācijas riskam pakļautās personas visā Latvijā.

Kā trešais posms, gadu pēc motivācijas paaugstināšanas un atbalsta pakalpojumu nodrošināšanas (no 2018.gada 3.ceturkšņa - 2018.gada beigām), sekos vidusposma izvērtējums, kura laikā tiks izvērtēta līdzšinēji sniegto motivācijas paaugstināšanas un atbalsta pakalpojumu efektivitāte un to ietekme uz vismazāk aizsargāto iedzīvotāju situācijas uzlabošanos. Balstoties uz iegūtajiem vidusposma izvērtējuma rezultātiem, tiks pilnveidoti piedāvātie atbalsta pakalpojumi (saturs un pakalpojumu klāsts) katrai mērķa grupām un turpināta šo pakalpojumu ieviešana līdz 2022.gada beigām.

Papildus ar projekta aktivitāti “Diskriminācijas novēršanas un sociālās iekļaušanas pakalpojumu īstenošana sociālās atstumtības un diskriminācijas riskam pakļautām mērķa grupām” var iepazīties SIF mājas lapā:

http://www.sif.gov.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=10050&Itemid=256&lang=lv.

Kontaktpersona: Ilze Rinkeviča, Ilze.Rinkevica@sif.gov.lv , tālr: 67078193.

Secinājumi un ieteikumi

1. Latvijas līmenī pirmais romu platformas projekts jau savas darbības pirmajā gadā ir demonstrējis savu efektivitāti kā dialogs, izpēte, pakalpojumu pielāgošana romu kopienas cilvēku individuālajām vajadzībām pēc konkrēta atbalsta.

1.2. Konstatēts, ka augstākajā izglītībā sociālā darba kvalifikācijas un bakalaura programmās vajadzīga specializācija darbam ar romu cilvēkiem. Tāpat ieteicamas kvotas, uzņemot pedagoģijas un sociālā darba studiju programmās romu tautības studentus. Ieteikums saskan ar Eiropas izglītības telpas sociālo dimensiju, kuras īstenošanu Latvijā uzsvēra arī Pasaules Bankas eksperti 2014.gādā.

1.2. Palīdzošie profesionāļi atzīst, ka visizstūmtākās no darba tirgus ir romu sievietes pēc 40 gadiem: viņām praksē pieejami tikai algotie pagaidu sabiedriskie darbi, vai zemas algas, ko maksā darba devēji. Veikt atbalsta pasākumus šai mērķa grupas iesaistei darba tirgū.

1.3. Diskrimināciju pret romiem no darba devēju puses iespējams apkarot, par katru diskriminācijas gadījumu ziņojot Latvijas cilvēktiesību centram vai/un Tiesībsarga birojam, kas var sniegt juridiskas konsultācijas un palīdzēt, izmantojot testa metodi un sekojoši stratēģisku tiesvedību.

1.4. Apgūt latviešu valodu sākumskolas izglītībai vajadzīgā kvalitātē palīdzētu romu bērnu valsts subsidēta audzināšana latviešu bērnudārzā, kur notiktu integrācija caur iesaisti iekļaujosā vidē.

1.5. Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras līmenī ieteicams piedāvāt romu mazās uzņēmējdarbības attīstības programmu ar biznesa inkubatoru iesācējiem.

2. Pašvaldības līmenī izstrādājami un ieviešami romu cilvēku vajadzībām atbilstoši, mediatoru atbalstīti pakalpojumi - no vispārējā piedāvājuma izvēlēti un adaptēti izglītības un sociālie pakalpojumi.

2.1. Skolās, kur mācās romu tautības skolēni ieteicamas kopīgas aktivitātes romu tautības vecākiem un citiem vecākiem, lai kopīgās nodarbībās viens otru iepazītu un mazinātu aizspriedumus.

2.2. Aizspriedumu pret romiem dekonstruēšana neformālās izglītības situācijās: savstarpējas pozitīvas saskarsmes vietās mākslinieciskajā jaunradē un sporta aktivitātēs.

2.3. Pašvaldībām, kurās dzīvo ievērojams romu iedzīvotāju skaits (piem.virs 5%) jāatbalsta romu pašatbalsta struktūras: neformālas apvienības, mākslinieciskus kolektīvus, biedrības, kur veiksmīgie un izglītotie romi iedvesmo un veicina citu romu personisku un profesionālu attīstību. Ieteicams romu kultūras pasākumu atbalsts pašvaldībās, ka svar veicināt arī pašvaldības atpazīstamību.

2.4. Sociālās uzņēmējdarbības aktivitātes, ņemot vērā šim mērķim pieejamo “Altum” atbalstu, romus izvēloties kā nodarbinātības mērķauditoriju romiem tradicionālos amatos – zirgkopībā, arī reitterapijā, metāla, ādas apstrādē, citos.

2.5. Pašvaldību sociālo darbinieku kompetences pilnveide, piemēram, apgūstot naratīvās pieejas un ģimenes grupu konferences metodikas (skat. vairāk: <http://www.osta-centrs.lv/materiali/>).

2.6. Ielu sociālā darba jeb mobilo brigāžu attīstība, lai sasniegtu NEET jauniešus, t.sk. romu tautības jauniešus ar akūtām sociālām problēmām, un sniegtu atbalsta pakalpojumus laicīgi.

2.7. Vieglās valodas kursi pašvaldības darbiniekiem – kā skaidrot normatīvo regulējumu klientiem ar zemu izglītības līmeni un zemu pamatprasmju līmeni.

2.8. Sociālā atbalsta centrs romiem pašvaldībā, kurā būtu pieejama veļas mazgāšana, dušas, kopā sanāksšanas telpa, kafejnīca, interešu izglītības iespējas.

Noslēguma ziņojumu sagatavoja

darbnīcas vadītāja (fasilitātors) Dr.paed. Liesma Ose

Šis projekts ir līdzfinansēts Eiropas Savienības programmas „Tiesības, vienlīdzība un pilsonība” ietvaros

Šis materiāls ir sagatavots projekta „Latvijas romu platforma I: dialogs, sadarbība un iesaistīšana” ietvaros” Nr. JUST/2015/RDIS/AG/NRP2/8793 ar Eiropas Savienības programmas „Tiesības, vienlīdzība un pilsonība 2014 – 2020” finansiālo atbalstu. Par materiāla saturu atbild Kultūras ministrija un tajā nav atspoguļots Eiropas Komisijas viedoklis.”